

УДК 340:16

DOI: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.40.155749>

Юркевич Олена Миколаївна, доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
e-mail: olenayurkevych@ukr.net
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-4023-4624>

КОМПЛЕКСНИЙ ХАРАКТЕР ЛОГІКИ В ЮРИДИЧНІЙ МЕТОДОЛОГІЇ

Показано, що раціоналізація сучасної юридичної методології відбувається, зокрема, з розвитком логічного знання, в якому через критику абстрактно-дедуктивної моделі формується новий підхід із прагматичної інтенціональної логіки. При цьому поєднуються традиційні силогістичні форми, правила й закони формальної логіки з герменевтичною логікою.

Ключові слова: логіка, юридична методологія, юридична логіка, логічна парадигма, логіка абстрактного мислення, логіка конкретного мислення, юридичний силогізм, герменевтична логіка.

Постановка проблеми. Оформлення європейського правового простору за участю нових членів, зокрема України, здійснюється з розвитком методології. Серед діючих методологічних інструментів традиційно особливе значення має логіка. За словами сучасного аргентинського дослідника Є. В. Булигіна, «в період з IV ст. до н. е. по XIX ст. н. е., тобто протягом більш ніж двох тисячоліть, саме логіка здійснювала вплив на правове мислення. В основі цього впливу знаходився Аристотель з його теорією дедуктивного міркування (силогізму) та теорією науки (аксіоматичною системою), які мали дуже глибокий вплив на мислення взагалі та на правове мислення зокрема» [3, с. 12].

Одним із найважливіших методологічних принципів є *узагальнення* як логічна операція, яка є необхідною при входженні України в європейський правовий простір. Звісно, узагальнення стає можливим за умови ототожнення суттєвих ознак правових систем, що вступають у взаємодію і прагнуть до спільної мети. Це має методологічне значення як для правознавства, так і для практики правозастосування.

Довгий час юридична наука вважалася раціоналістичною з класичної точки зору. Прийняття суддівських рішень сприймалося як застосування норми права до окремого випадку за одними й тими ж логічними правилами

висновку. Прийняття логічного стандарту означало, що є однакова форма рішення для будь-яких правових завдань. Однак у сучасній методології актуалізуються питання, пов'язані з неможливістю виконання загальнонаукових логічних вимог повноти й несуперечливості: «білі плями» свідчать про неможливість досягти ідеалу наукової повноти, а правові колізії – про суперечливість правових норм, яка потенційно наявна в правовій системі. Тому стосовно проблем сучасної юридичної методології проводяться логічні дослідження з наміром усвідомлення неklasичних способів міркування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У дослідженнях із юридичної методології логічна форма використовується як «рамка», з якою узгоджується юридична форма. З іншого боку, логічна форма й засоби її утворення мають також інструментальне значення та корегуються відносно правової необхідності. Від якості такої взаємодії залежить ступінь *розумності права*.

Традиційно до *логічного методу* відносять основні прийоми пізнання: аналіз і синтез; логічні методи отримання висновку – дедукція, індукція і аналогія, які в сучасних дослідженнях ще доповнюються методом абдукції [11]; методи абстрагування та інші. Логічний метод набув також значення моделюючої функції в царині юриспруденції, особливо для юридичної аргументації [9; 10].

У логічній літературі часто використовується термін «*юридична логіка*». Незважаючи на некоректність даного терміна з точки зору строгої відповідності назви та гіпотетичного змісту, у так званій юридичній логіки є відмінні характеристики від традиційної та класичної логік, на які потрібно звернути увагу. Дослідники з юридичної логіки відносять її до неформальної логіки [5; 6].

Формулювання цілей. Метою статті є висвітлення парадигмальних характеристик логіки, що залучається в юридичній методології, обґрунтування логічного інструментарію в перспективі виконання юридичних завдань.

Виклад основного матеріалу. Традиційно вважається, що мислення юристів націлене на максимально строгий, чіткий результат при прийнятті рішень, який можна вважати максимальним для соціально-гуманітарного пізнання. На законодавчому рівні та в правовій теорії юристи нормують правовий предмет, використовуючи найсильніші та найефективніші з точки зору досягнення істинності і тому найвпливовіші щодо практики переконання логічні форми та прийоми. До таких, наприклад, належать: *modus Barbara* простого категоричного силлогізму, відомий як *судовий модус*; *modus ponens* умовно-категоричного силлогізму, який є логічною формою, призначеною для формування кваліфікації при правопорушенні (його називають *юридичним силлогізмом*); *modus tollens* умовно-категоричного силлогізму, який постає логічною формою як формально-логічним стандартом правової норми тощо.

Так, логічна форма юридичної кваліфікації має структуру умовно-категоричного силогізму, *modus ponens*. Р. Циппеліус, пояснюючи субсумцію, пише: «Коли кажуть, що конкретна ситуація кваліфікована, відповідно до абстрактного юридичного складу, встановленого законом, то мають на увазі юридичні міркування, які мають вигляд логічного висновку (*modus ponens*). При цьому «верхній» рядок, який в загальному описує ситуацію загалом – тобто норма права (див. вступ до глави IV і §14) в попередньому прикладі звучатиме так: “Якщо мають місце ознаки $t_1, t^2, t^3 \dots$, то діє правовий наслідок R”. “Нижній” рядок, тобто кваліфікація, виглядатиме так: “Передумови $t_1, t^2, t^3 \dots$ реалізуються фактами $St_1, St^2, St^3 \dots$ які мають місце в цій конкретній ситуації”. Наслідок для конкретної життєвої ситуації при цьому виглядатиме так: “Отже, для конкретної ситуації, представлені фактами St_1, St^2, St^3 , має місце правовий наслідок R”» [8, с. 156–157].

З іншого боку, юридична логіка відрізняється від традиційної та класичної логік тим, що вона обмежує логічні можливості пізнання та припускає відхилення від логічних правил, створюючи виняток у логіці правового предмета. Обмеження логічних можливостей здійснюється з точки зору завдань юридичної гносеології. Тобто не всі істини мають юридичне значення. А до винятків із логічних правил можна віднести припустимість аргументів до особи в адвокатській практиці, використання некоректних запитань (окрім навідних) при допиті тощо. До речі, така практика мислення узгоджується з сучасними уявленнями про роботу мозку та критикою з боку нейрофізіологів щодо абсолютного розгалуження і навіть протиставлення лівої і правої півкуль головного мозку та поділ усіх людей на «лівопівкульних» та «правопівкульних». Це знання може бути підтверджено і з боку науки логіки.

Обмеження й винятки з логічних правил обумовлені, зокрема, *сумнівом* щодо того, чи досягає бажаної мети кваліфікація конкретних фактів з точки зору логіки абстрактних предметів. Кваліфікація з юридичної точки зору означає встановлення ідентичності (повної або часткової) ознак. Виникає питання: чи можуть бути ідентичними ознаки абстрактного (або узагальненого на високому рівні) і конкретного предметів? Таку думку висловлює Р. Циппеліус: «Часто виникають сумніви щодо кваліфікації фактів (в наведеній вище ситуації: $St_1, St^2, St^3 \dots$) як ознак закону ($t_1, t^2, t^3 \dots$), адже сумнівною виглядає сама можливість кваліфікувати конкретні факти як абстрактні поняття. “Кваліфікувати” означає “встановити” принаймні часткову ідентичність. У цьому сенсі зрозуміло, що означає кваліфікація більш конкретного явища як підвид більш загального, наприклад, поняття ссавця (з ознаками $m_1, m^2, m^3, m_4, m_5 \dots$ які його характеризують) можна кваліфікувати як підвид поняття тварини (яку визначають лише ознаки m_1, m^2, m^3 , а решта ознак не мають значення). Очевидно, що більш спеціальне поняття «ссавець» має всі

ознаки більш загального поняття «тварина» (відтак до цієї межі існує ідентичність ознак загального і спеціального), і крім того кілька ознак, які, власне, і дозволяють поділити тварин на ссавців та інших (ці ознаки – у даному випадку m_4 і m_5 – є *differentia specifica*)» [8, с. 157].

З нашої точки зору, цей сумнів виявляє одну з фундаментальних відмінностей абстрактного й конкретного мислення. З позиції абстрактного мислення є поняття, що знаходяться у родо-видовому відношенні. Вони знаходяться у відношенні підпорядкування, тобто частково збігаються: їх обсяги поєднуються на множині видового поняття, а зміст – навпаки, має спільні родові ознаки. Саме ця відмінність між характеристиками обсягу й змісту у їх співвідношенні є підставою для сумніву в ідентичності абстрактної норми й конкретного випадку. Тобто видове поняття цілком підпорядковується за обсягом, але тільки частково – за змістом. Окрім того, з формально-логічної точки зору ці поняття в цілому мають різний зміст (ми позначаємо різний зміст як А і В). Аналогічним є відношення між родовим (загальним) та одиничним поняттями. У традиційній та класичній логіках, що досліджують формальну сторону думки та оперують поняттям математичної множини для її виміру, таке питання не виникає. Але воно постає у юридично-методологічній площині в той час, коли актуалізуються *онтологічні* характеристики предмета та його *зміст*. Коли Р. Циппеліус висловлює свій сумнів, він має на увазі співвідношення конкретного факту та абстрактної норми. Але конкретний факт – це рівень онтологічного виміру предмета дослідження. Тобто це питання про характер співвідношення формальної логіки та *онто-логіки*, логіки абстрактного та конкретного мислення. Такого роду питання є характерним для так званої юридичної логіки. Р. Циппеліус зазначає, що це питання «можна розкривати достатньо глибоко, аж до суперечки стосовно глобальних філософських понять» [8, с. 157]. Дійсно, відповідь доцільно шукати принаймні за межами традиційної формальної логіки.

Шукаючи вихід із цього методологічного затруднення, Р. Циппеліус аналізує іншу ситуацію, яка поглиблює цю невідповідність онтологічного та формально-логічного. Він пише: «Як же встановити таку (нехай часткову) ідентичність між поняттям і конкретною ситуацією чи тими фактами, які визначають цю ситуацію? Детальніше ілюструє суть цього питання такий приклад: як відомо, існує правило, яке забороняє використання автомобільного сигналу в населених пунктах. Читаючи цю заборону ми не чуємо ніякого сигналу – ні закон, ні законодавець, ні суддя (у разі розгляду справи) не «сигналять». Що ж ми повинні ідентифікувати з власне автомобільним сигналом і чому? Що відповідає тому змісту, який, з огляду на свій досвід, вкладає законодавець і користувачі його роботи в загальне поняття «автомобільний сигнал»? Асоціації, які виникають у уяві людини у зв'язку з цим мають свою

передісторію. Зрозуміло, що йдеться про семантичне (за допомогою мовних засобів) передане значення, яке нам відоме з досвіду. В наведеному прикладі використовується ідентичність слів закону, які є загально сформульованим позначенням для певного досвіду (сигнал автомобіля) і безпосередньо сприйнятим власним досвідом факту конкретної ситуації (сигнал певного конкретного автомобіля). При цьому не важливо – чи стосується описана ідентичність безпосередньо конкретних предметів чи явищ (“*universalia sunt in rebus*”), чи йдеться лише про прирівнювання одного сформованого в уяві образу з іншим (“*universalia sunt in ment*”).

Оціночні поняття можуть брати на себе роль посередника між загальними поняттями і певним конкретним явищем чи ситуацією: наприклад, між загальним поняттям «явища, яке осуджується почуттям міри (належного, пристойного) більшості співгромадян», і конкретним фактом, тобто самою цією дією, яка і осуджується описаним вище чином» (8, с. 157–158).

Якщо просте підпорядкування конкретного (факту) абстрактному (загальній нормі права) є сумнівним, пропонуються додаткові аналітичні процедури – *тлумачення та інтерпретація*. Абстрактні норми потребують встановлення (або уточнення) значення, тобто процедури тлумачення. Конкретні факти інтерпретуються, за умови контекстуального змісту їм надається юридичне значення. У даному разі тлумачення та інтерпретація виконують функції гуманітарних методів пізнання, необхідних поряд із традиційно логічними методами загальнонаукового значення, які якнайбільше використовуються в природознавчих науках. Більше того, проблема кваліфікації перетворюється спочатку на проблему тлумачення: «питання необхідно ставити не як проблему кваліфікації, а як проблему тлумачення» [8, с. 158]. Проблема тлумачення є більш широкою, виявляє семантичні питання, що постають за межами суто юридичних, але від яких залежить саме юридична кваліфікація.

Тлумачення та інтерпретація як логіко-семіотичні методи в гуманітарному пізнанні ґрунтуються на *герменевтичній логіці*. При цьому *modus ponens* умовно-категоричного силогізму залишається «зовнішньою логічною рамкою». Тобто традиційна логічна форма насичується логічною процедурою інтенціонального характеру. У цій силогістичній формі зміст більшого засновку уточнюється шляхом тлумачення. Таким чином, використовується семантична інтерпретація (тлумачення) як процедура встановлення загальноприйнятого значення даного мовного вислову.

Конкретизація норми права постає як уточнення обсягу норми по відношенню до конкретної ситуації. У цьому відношенні особливе значення має *типовість* конкретної ситуації. У герменевтичній логіці було розроблено поняття *типологічного об'єкта*, що знайшло відображення в особливому виді одиничних понять [13]. Й. Хладеніус називає такі поняття «прикладками»

(*exempla, Exempel, Muster, Proben, Beyspiele*). Типологічні об'єкти в логічній формі поняття можуть поставати репрезентаменами щодо великих класів предметів як взірцеві індивіди (випадки). Поняття про них можна назвати «екземплярними поняттями». Типологічний компонент у структурі логіки юридичної кваліфікації сприймається ясно, має визначений зміст стосовно конкретного факту, зміст якого ще тільки проясняється. Таким чином, при конкретизації загальної норми потрібно визначити уявного посередника як типологічного об'єкта, що займає місце між загальним обсягом нормативного положення та окремим фактом. Типовість буде обумовлена також типовістю обставин. Залежно від того, наскільки конкретний випадок відповідає загальному змістовному складу ознак, визначається його типовість або нетиповість. Типологічний об'єкт постає як міра цієї відповідності.

Додатковим інструментом на шляху до встановлення кваліфікації є можливе використання *аксіологічної модальності*. Тобто залучення оціночних понять, що надають додаткове значення щодо основного значення типового об'єкта. Підведення під цінність (наприклад, «добрі звичаї») має також форму дедуктивного умовиводу, в якому аксіологічні поняття відіграють роль типових абстрактних об'єктів. Використання типологізації при правозастосуванні обумовлене телеологічною перспективою герменевтичної процедури: «Надання проблемі правозастосування такого типізованого вигляду напрошується тому, що таким чином разом із вирішенням конкретної проблеми погляд завжди буде спрямований у майбутнє з огляду на потреби вирішення оцінки в подібних ситуаціях, що виникатимуть потім» [8, с. 162].

Процедура тлумачення поєднується з *юридичною аргументацією*. Юридична аргументація також має свої особливості, що відрізняють її як логічну форму гуманітарного предмету. Юридична аргументація здійснюється за допомогою порівняльних міркувань, у яких конкретний факт порівнюється з типовим об'єктом.

Дедуктивна модель юридичної аргументації як найстаріша в юриспруденції ґрунтується на правилах силогізму: рішення будь-якого правового казусу, яке за цими правилами розглядається як менший засновок або висновок, виводиться з чинної юридичної норми – більшого засновку.

Індуктивна модель юридичної аргументації виникла як реакція на недосконалість дедуктивної моделі і по суті ґрунтується на протилежних їй засобах і прийомах юридичного дискурсу. Її формулювання й остаточне утвердження тісно пов'язані зі становленням і розвитком соціологічної юриспруденції та її варіантів – від школи вільного «живого права» Є. Ерліха та Р. Паунда до американської і скандинавської шкіл правового реалізму.

Абстрактно-дедуктивна юриспруденція, за Є. Ерліхом, вступає в суперечність із всією сучасною наукою, у якій переважає індуктивний метод.

Звідси центр ваги розвитку права переноситься ним із формально встановлених державою норм у суспільство, у соціальні відносини, які породжують право.

Питання сили й вагомості юридичної аргументації були розроблені в теорії раціонального дискурсу Р. Алексі [1]. Умови раціонального практичного аргументування містять правила, притаманні системі класичної раціональності. Але види аргументації, їх критерії, використання теорії імовірності для прорахування сили аргументу та інші особливості цього підходу свідчать про розширення логічного інструментарію. Крім того, продовжуються дослідження з *деонтичної логіки*, у якій деонтична модальність постає як характер норми права.

Висновки. Таким чином, у юридичній методології використовується комплекс логічних методів, характерних як для теоретичної, так і емпіричної наук. Відмінні риси логічного комплексу юридичної методології з'являються тоді, коли юрист використовує в аналітичних процедурах як абстрактне, так і конкретне мислення, найчастіше не усвідомлюючи перехід від абстрактного до конкретного, від загального до часткового або одиничного і навпаки. Оскільки ототожнення конкретного мислення з побутовим у юридичній практиці викликає сумнів, що підтверджується прагненням до найбільш обґрунтованого рішення, потрібна подальша розробка парадигми фахового конкретного практичного мислення, що повинно ґрунтуватися на певних логічних критеріях. Крім того, актуальними залишаються питання як щодо прояснення відмінностей цих логічних парадигм, так і їх взаємозв'язку.

Відмінність можна сформулювати таким чином: парадигма абстрактного мислення ґрунтується на співвідношенні роду й виду, а парадигма конкретного мислення – на співвідношенні частини й цілого. Логіка гуманітарного пізнання, до якої великою мірою належить юридична логіка, використовує в тому числі особливу герменевтичну логіку, за якою здійснюються тлумачення та інтерпретація за моделлю герменевтичного кола з його діалектикою частини і цілого.

Перехід («портал») між цими парадигмами здійснюється за необхідності в юридичній практиці міркування. Про можливість такого переходу писав ще Аристотель. Наприклад, він стверджував, що вид можна трактувати як частину класу. Тобто зв'язок між парадигмами здійснюється шляхом ототожнення одного з базових парадигмальних елементів цих систем.

Виходячи з цього, можна пояснити відмінність логічних технологій розгляду двох засновків в *modus*'і *ponens* умовно-категоричного силлогізму. Практична ситуація вимагає логіко-юридичного аналізу, скерованого метою права. Стосовно більшого засновку, окрім традиційної стандартної побудови судження певного типу (імплікації з істинним значенням), виникає необхідність

у семантичній інтерпретації (тлумаченні), мета якої – встановлення предметного значення. Таким чином, з'ясовується загальне (предметне) значення юридичної норми. А в меншому засновку, окрім традиційної стандартної побудови судження певного типу (категоричного судження з підтвердженням антецеденту більшого засновку), виникає необхідність у прагматичній інтерпретації, мета якої – встановлення смислового значення (сенсу). Таким чином, з'ясовується смислове значення юридичної норми через аналіз обставин конкретного факту, тобто з використанням контекстуального аналізу, який використовується в герменевтиці.

Узагальнюючи вищезазначене, можна сказати, що комплексний характер логіки юристів постає в одночасному використанні двох логічних парадигм (типів мислення), на основі яких структуруються також два типи інтерпретації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Alexy R. Theorie der juristischen Argumentation: die Theorie des rationalen Diskurses als Theorie der juristischen Begründung: Antwort auf einige Kritiker. Frankfurt am Main: Suhrkamp-Taschenbuch Wissenschaft, 1996. 435 s.
2. Аристотель. Об истолковании. *Аристотель. Политика. Метафизика. Аналитика*. Москва : Эксмо; Санкт-Петербург : Мидгард, 2008. С. 485–504. (Гиганты мысли). 960 с.
3. Бульгин Е. В. Логика и право. *Правоведение*. 2013. №4 (309). С. 12–17.
4. Ишмуратов А. Т. Логический анализ практических рассуждений. Киев : Наукова думка, 1987. 140 с.
5. Тягло О. В. Чи існує особлива юридична логіка? *Форум права*. 2017. № 1. С. 188–194. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2017_1_33.pdf.
6. Тягло О. В. До визначення юридичної логіки. *Форум права*. 2015. № 3. С. 219–222.
7. Хоменко І. В. Неформальна логіка та аргументативне міркування. *Філософська думка: Український науково-теоретичний часопис*. 2016. № 3. С. 34–46.
8. Ціппеліус Р. Юридична методологія : навч. посіб. Чернівці : «Рута». 2003. 184 с.
9. Щербина О. Ю. Логічне моделювання та юридична аргументація. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*. 2014. Вип. 1. С. 50–53.
10. Щербина О. Ю. Логіка та юридична аргументація: монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет». 2013. 304 с.
11. Щербина О. Ю. Роль абдукції в юридичній аргументації. *Політологічний вісник: зб. наук. праць*. Київ : ІНТАС. 2013. Вип. 71. С. 141–155.
12. Юркевич О. М. Юридична аргументація. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т 2: Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.;*

Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків : Право. 2017. С. 64–67.

13. Юркевич О. М. Практична логіка юристів: мереологічний підхід. *Філософія права і загальна теорія права*. Наук. журнал. № 1. Київ : Редакція журналу «Право України». 2012. С. 234–243.

REFERENCES

1. Alexy R. (1996) Theory of Legal Argumentation: The Theory of Rational Discourse as a Theory of Legal Justification: answer to some critics. Frankfurt am Main: Suhrkamp-Taschenbuch Wissenschaft. [in German].
2. Aristotle. (2008) About interpretation. *Aristotle. Politics. Metaphysics. Analytics*. Moscow: Eksmo; St. Petersburg: Midgard. (Giants of thought). [in Russian].
3. Bulygin E. V. (2013) Logic and Law. *Jurisprudence*. № 4 (309). [in Russian].
4. Ishmuratov A. T. (1987) Logical analysis of practical reasoning. Kiev: Sciences Dumka. [in Ukrainian].
5. Tjaglo A. V. (2017) Is there a special legal logic? *The forum is right*. No. 1. [Electronic resource]. Access mode: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2017_1_33.pdf [in Ukrainian].
6. Tjaglo A. V. (2015) To the definition of legal logic. *The forum is right*. No. 3. [in Ukrainian].
7. Khomenko I. V (2016) Informal logic and argumentative reasoning. *Philosophical Thought: Ukrainian Scientific and Theoretical Journal*. No. 3. [in Ukrainian].
8. Tsippelius R. (2003) Legal methodology. Tutorial. Chernivtsi: «Ruta». [in German].
9. Shcherbyna O. Yu. (2014) Logical modeling and legal argumentation. *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Philosophy. Politology*. Issue 1. [in Ukrainian].
10. Shcherbyna O. Yu. (2013) Logic and legal argumentation: monograph. Kyiv: Kyiv Polytechnic University. [in Ukrainian].
11. Shcherbyna O. Yu. (2013) The role of abduction in legal argument. *Political Science Journal: Sb. sciences works*. Kiev: INTAS. Issue 71 [in Ukrainian].
12. Yurkevych O. M. (2017) Legal argumentation. *The Great Ukrainian Law Encyclopedia: 20 volumes. V 2: Philosophy of Law* / Editorial: S. I. Maksimov (chairman), etc.; National acad. right Sciences of Ukraine; Institute of State and Law of the name of V. M. Koresky of the National Academy of Sciences of Ukraine; National lawyer Untitled for the name of Yaroslav Mudry. Kharkiv: Right. [in Ukrainian].
13. Yurkevych O. M. (2012) Practical logic of lawyers: the logical approach. *Philosophy of law and general theory of law. Science magazine*. № 1. Kyiv: Editorial office of the magazine «Law of Ukraine». [in Ukrainian].

Юркевич Елена Николаевна, доктор философских наук,
профессор, профессор кафедры философии
Национального юридического университета
имени Ярослава Мудрого, г. Харьков, Украина

КОМПЛЕКСНЫЙ ХАРАКТЕР ЛОГИКИ В ЮРИДИЧЕСКОЙ МЕТОДОЛОГИИ

Показано, что рационализация современной юридической методологии осуществляется, в частности, с развитием логического знания, в котором посредством критики абстрактно-дедуктивной модели формируется новый подход прагматической интенциональной логики. При этом традиционные силлогистические формы, правила и законы формальной логики объединяются с герменевтической логикой.

Ключевые слова: логика; юридическая методология; юридическая логика; логическая парадигма; логика абстрактного мышления; логика конкретного мышления; юридический силлогизм; герменевтическая логика.

Yurkevych Olena Mykolaivna, Doctor of Philosophical Sciences,
Professor, Professor of Philosophy Department,
Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

COMPLEX CHARACTER OF LOGIC IN LEGAL METHODOLOGY

Problem setting. *In the modern methodology, the issues related to the impossibility of fulfilling the general scientific logical requirements of completeness and consistency are actualized: “whitish spots” testify to the inability to achieve the ideal of scientific completeness, and legal conflicts – about the contradiction of legal norms, which is potentially present in the legal system. Therefore, in relation to the problems of modern legal methodology, logical investigations are conducted with the intention of realizing non-classical ways of reasoning.*

Recent research and publications analysis. *In studies on legal methodology, the logical form is used as a “frame”, for which the legal form is harmonized. Legal logic has distinct characteristics about traditional and classical logic, which need to be addressed. Researchers in legal logic refer to informal logic.*

Paper objective. *The purpose of the article is to cover the paradigmatic characteristics of logic involved in legal methodology, justification of the logical toolkit in the perspective of the execution of legal tasks.*

Paper main body. *At the legislative level and in the legal theory, lawyers rate a legal subject using the strongest and most effective in terms of achieving the truth and therefore the most influential practices of convincing logical forms and techniques. These, for*

example, include: *modus Barbara simple categorical syllogism, known as litigation mode; modus ponens of conditional categorical syllogism, which is a logical form intended to form qualifications in violation of law (it is called legal syllogism); modus tollens conditional-categorical syllogism, which appears as a logical form as a formally-logical standard of the legal norm, etc.* Thus, the logical form of legal qualification has a structure of conditional-categorical syllogism, *modus ponens*. On the other hand, legal logic differs from traditional and classical logic by the fact that it limits logical possibilities of cognition and implies deviation from logical rules, creating an exception in the logic of a legal subject. Limitation of logical possibilities is carried out from the point of view of the tasks of legal epistemology. That is, not all truths have legal significance. Restrictions and exceptions regarding logical rules are conditioned in particular by doubts as to whether the desired goal is achieved by qualifying concrete facts in terms of the logic of abstract subjects. Qualification from a legal point of view means establishing an identity (full or partial) of the attributes. The question arises: can there be identical signs of an abstract (or generalized on a high level) and specific subjects. The logical paradigm of abstract thinking is based on the ratio of gender and form, and the logical paradigm of specific thinking is based on the ratio of the part and the whole. In the practice of legal thinking, these logical paradigms are correlated in a special way. The proportion of the part and the whole are considered in the hermeneutical logic in the process of interpretation. Abstract norms require the establishment (or refinement) of the meaning, that is, the procedures of interpretation. Concrete facts are interpreted, provided contextual content they are given legal value.

Conclusions of the research. *The complex nature of the logic of lawyers appears in the simultaneous use of two logical paradigms (types of thinking), on the basis of which are also structured two types of interpretation.*

Keywords: *logic, legal methodology, legal logic, logical paradigm, logic of abstract thinking, logic of concrete thinking, legal syllogism, hermeneutic logic.*

